

KADA BROJEVI POSTANU LICA

Trajna rešenja za
interno raseljena
lica i povratnike
kroz partnerstvo

KADA BROJEVI POSTANU LICA

Trajna rešenja za
interno raseljena
lica i povratnike
kroz partnerstvo

**#EY
ZA TEBE**

KADA BROJEVI POSTANU LICA

Trajna rešenja za interno raseljena lica i povratnike kroz partnerstvo

Izdavač: Inicijativa za razvoj i saradnju (IDC)

Autori: Marina Velev i Ivana Kecović

Dizajn: Sara Tešić i Ivana Kecović

Fotografije: Jovan Živković, Nikola Đurić, Ivana Kecović, Mladen Stanković i fotografije iz privatne arhive korisnika

Mesto i godina izdanja: Beograd, 2020.

Publikacija je kreirana uz finansijsku podršku Evropske unije. Njena sadržina je isključiva odgovornost IDC-a i partnerskih lokalnih samouprava i ne odražava nužno stavove Evropske unije.

Publikacija je nastala u okviru projekta „LSG 4 LAP - Trajna rešenja za interno raseljena lica i povratnike kroz partnerstvo" koji su realizovali IDC, Grad Smederevo i opštine Smederevska Palanka, Velika Plana i Kovin.

Uvod

Sukobi i urušavanje privrednog sistema pokrenuli su migracione tokove na teritoriji Srbije s kraja XX i početkom XXI veka. Ovi događaji ujedno su uzrokovali neke od najvećih problema društvene transformacije danas, posebno u svetlu procesa EU integracija.

Prema podacima Komesarijata za izbeglice i migracije, u Srbiji živi 203.145 interno raseljenih lica sa Kosova*. Iako je glavna strateška orijentacija Republike Srbije da svima pruži punu podršku za održiv povratak na Kosovo *, tek svako peto domaćinstvo spremno je da se vrati, a samo 5% onih koji su se vratili na Kosovo *, uspeo je da ostvari održiv povratak.

Sa druge strane, potpisivanjem Sporazuma o readmisiji sa Evropskom unijom, 2007. godine, stvoreni su uslovi za povratak naših državljana koji borave u zemljama zapadne Evrope, a čiji status nije regulisan. U primajućim zajednicama obe ove društvene grupe suočavaju se sa problemom regulisanja statusa, te pristupa zdravstvenoj i socijalnoj zaštiti, zatim stambenim problemom, nezaposlenošću, sa kojom su usko povezani nedostatak adekvatnih znanja i veština, nedostatak materijalnih sredstava i drugim problemima.

Projekat „LSG 4 LAP - Trajna rešenja za interno raseljena lica i povratnike kroz partnerstvo“ deo je programa „**Bolji život za interno raseljena lica i povratnike**“, finansiranog od strane Evropske Unije. Osnovni cilj projekta je trajno rešavanje stambenog pitanja i ekonomsko osnaživanje interno raseljenih lica i povratnika po sporazumu o readmisiji u Srbiji.

Projekat je realizovan u partnerstvu sa Gradom Smederevom i opštinama Smederevska Palanka, Velika Plana i Kovin u periodu od jula 2018. do avgusta 2020. godine. Projekat je realizovan u saradnji sa Komesarijatom za izbeglice i migracije.

Projekat počiva na **regionalnom pristupu**, što znači da teži da odgovori na potrebe najugroženijih porodica na nivou sve četiri partnerske opštine, a ne po unapred definisanim kvotama za svaku pojedinačnu opštinu. Posebna pažnja posvećena je podsticanju saradnje između partnerskih samouprava, razmene znanja i iskustva kroz zajednički rad na projektu.

U okviru projekta, uspeali smo da unapredimo uslove života ukupno 100 porodica, odnosno 385 osoba. U ovoj publikaciji predstavljene su lične priče nekih od njih.

SEOSKA DOMAĆINSTVA

U okviru projekta 13 porodica dobilo je seoska domaćinstva i paket građevinskog materijala, nameštaja ili bele tehnike za adaptaciju ili opremanje domaćinstva. Za 2 dodatna domaćinstva sredstva je obezbedio Komesarijat za izbeglice i migracije.

Gugutke na gredi

Dejan Lalić

Kovin

Interno raseljeno lice

Moja Vesna i ja smo 18 godina zajedno, ma čini mi se ceo život. Čak smo počeli i da ličimo, kažu oni dobronamerni. Čini mi se da uz porodicu čovek može sve da „preturi preko glave“. Uz naše troje dece sam uveren u to.

U Lipljanu sam imao jedan miran i uređen život, tamo sam ostavio kuću, drugare i posao. Da mi je neko pričao da dva puta možeš da živiš, ne bih mu verovao. Kao raseljeni sa Kosova* dobili smo, u februaru 2020. godine, kuću u selu Skorenovac kraj Kovina. Čini se kao da nije puno vremena prošlo, ali već ubiramo prve plodove iz naše bašte – paradajz, paprika, luk, celo dvorište miriše. Uz malo pomoći i dosta rada sredili smo sve – gde je bila kuhinja sad je kupatilo, proširili smo dnevni boravak i prepakovali krovne grede. Ali, jednu gredu nismo dirali – na njoj gugutke već četvrtu generaciju prave svoj dom i dok smo mi tu – niko ih neće raseliti.

Reke ne znaju za granice

Stojan Pavlov

Kovin

Povratnik po sporazumu o readmisiji

Vidite li ovaj kanal Dunav-Tisa-Dunav? To je moj spas. Kad god nađem vremena donesem stoličicu, namestim mamac i zabacim udicu, pa šta ulovim, ulovim. Reke ne poznaju granice i nije im važno da li si crn ili beo. U Nemačkoj sam bio skoro dve godine, radio sam u centru za azil – pomagao ljudima da se smeste, nađu neko privremeno rešenje za svoj život. Kao povratnici, moja žena Zlata i ja, sa troje dece privremeno smo se smestili u selu Bavanište kod Kovina, kako bi ćerke upisale školu i dok ne nađemo način da se negde zauvek skućimo. Imali smo sreću da dobijemo kuću u selu Botoš kraj Zrenjanina, ali i paket građevinskog materijala, nameštaja i bele tehnike da je opremimo. U novoj kući dočekali smo i najsrećnije vesti, najstariji sin, Aleksandar, se oženio i sad sam postao deda! Naša porodica je od kada smo konkurisali za kuću porasla za dva člana. Polako, život je pred nama, zajedno ćemo uspeti sve da preguramo.

Moja deca ne lutaju više

Mira i Ramadan Rušiti
Smederevska Palanka
interno raseljeni

Od kad znam za sebe, mučili smo se. Više od 10 godina podstanarskog života – gde god da dođeš nisi dobrodošao. Često smo menjali stanove, živeli u svakakvim uslovima, kad se setim, pomislim: „Ne ponovilo se“. Imam dobrog supruga i sve smo mi zajedno prošli – 6 meseci u Francuskoj, pokušavali smo da stvorimo neki drugačiji život. Tamo mi se rodio i najstariji sin – Mišel koji ima 8 godina, a potom smo dobili i Alenu (6) i Filipa (4). Moj najstariji sin i ja smo rođeni bez jednog bubrega i svakodnevno idemo na dijalizu i terapije. Čitavog života sebi govorim „Misli dobro, i dobro će ti se vratiti“. U februaru 2020. godine uselili smo se u „našu kućicu - našu slobodnicu“. Sada imamo i dvorište, posadila sam cveće i moja deca igraju fudbal po ceo dan. Šta čovek više da poželi? Dobili smo i nešto nameštaja, krevete, sto i stolice, frižider i zamrzivač, veš mašinu, šporet na drva, ostalo ćemo polako! Zalepila sam tapete, konačno sama sređujem svoj dom. Kažu mi: „Miro pa ti si srećna žena“ – a ja im kažem „Vala, da znaš da jesam!“.

GRAĐEVINSKI MATERIJAL

U okviru projekta 42 porodice dobilo je pakete građevinskog materijala za adaptaciju neuslovnih stambenih objekata u sopstvenom vlasništvu. Za 1 dodatni paket građevinskog materijala sredstva je obezbedio Komesarijat za izbeglice i migracije.

Pitanja sa aerodroma

Srđan Nikolić

Velika Plana

Povratnik po sporazumu o readmisiji

Sediš na aerodromu u Frankfurtu sa četvero dece i razmišljaš gde ćeš. U tim trenutcima shvatiš koliko je život nepredvidiv, za čas se sve promeni.

U Srbiji smo se selili ko zna koliko puta, menjali smo gradove u potrazi za domom i zaposlenjem. Najmlađa ćerkica, Samanta, rodila se u Nemačkoj. Svo četvero dece su išli u vrtić, polako smo mislili da se život dovodi u red. I onda, za čas se sve preokrene. Stojiš, avion kasni. Deca tih postavljaju hiljadu i jedno pitanje, a već ih u sebi imaš gomilu i na većinu ne znaš odgovor. Došli smo kod ženinih, potom smo bili podstanari, ponovo selidbe. Uspeli smo da kupimo kuću u Markovcu za koju smo sada dobili građevinski materijal. Znam da jeste teško, nekad mi se čini da smo uložili nadljudske napore u sve ovo. Ali znam da nas odavde niko neće raseliti, da je ovo dvorište naše, da su moje šljive rodile i da znam da će i sledeće godine biti još lepše i rodnije.

Miris tamjana

Dejan Đokić

Smederevo

Interno raseljeno lice

Živeli smo u selu Šliovo kraj Prištine, jednostavno, kao svaka druga porodica. A onda, tog juna, 1999. godine, sve se promenilo. Imao sam 22 godine kada mi je otac preminuo, samo par dana kasnije, majka i ja smo prebegli. Bili smo smešteni u manastiru Gračanica nešto više od dve nedelje. U glavi mi je još uvek slika ljudi, koji leže oko mene, po manastirskom podu, a oko nas tišina, neočekivan spokoj. Taj mir i miris tamjana me je spasao, čini mi se. Odatle u Kragujevac, pa povratak u Šliovo, pa konačno za Smederevo, kod familije. Kad nemaš gde da se vratiš, nisi rado viđen gost. Uspeli smo da skupimo nešto novca i kupimo kućicu u Smederevu. Sada imam svoju porodicu - suprugu i dvoje zlatne dece. Dobili smo paket građevinskog materijala, zahvaljujući kom smo posle mnogo godina uspeli da saniramo krov, prozore i uradimo termo izolaciju. Toplina doma čini da taj „predhodni“ život polako blede u sećanju i boje ga nove, radosnije uspomene.

Žuti suncokreti

Saša Savić

Velika Plana

Interno raseljeno lice

Iz Gnjilana smo svi došli u Veliko Orašje kraj Velike Plane, nas trojica braće, majka i otac. Sa roditeljima i braćom bavim se poljoprivredom, uzgajamo kukuruz, pšenicu i suncokret. Život neupitno teče dalje, stekao sam svoju porodicu i rešili smo da se skućimo. Sa nešto ušteđevine uspeli smo da kupimo seosko domaćinstvo, koje je bilo u lošem stanju. Dobili smo paket građevinskog materijala i iskoristili trenutak kada je čitav svet zastao, tokom vanrednog stanja. Sami smo uradili najveći deo radova na renoviranju kuće, jer znamo da nas čekaju radovi na njivi, koji ne mogu da se odlože. Zajedno smo uspeli da sredimo kuću, i da spremni dočekamo letnju sezonu, jer od žetve zavisimo. Supruga ne radi – čuva naše dvoje dece, to je, ipak, najvažniji posao. Svaki dan odmakneš po pedalj, pa na kraju kad se okreneš – napravio si pomak. Sednem na traktor i teram – s jedne strane žute se suncokreti, s druge strane njiše se pšenica, a pravo u dnu – moja kuća. Tu sam pronašao sebe.

EKONOMSKO OSNAŽIVANJE

U okviru projekta 56 lica prošlo je obuku za pokretanje biznisa, a 42 porodice dobile su pakete pomoći za pokretanje sopstvenog biznisa u vidu mašina, opreme, alata i drugog.

Grlom u jagode

Živojin Simić

Smederevo

Interno raseljeno lice

Jagode su ove godine rodile kao nikad. Moj Vrbovac, kraj Smedereva, je poznat voćarski kraj, kažu ovde da posadiš nešto i naopako, ono bi niklo.

Iz Gnjilana do Vrbovca nije bio lak put. U Fići, sa podignutom haubom od probijanja kordona, nismo ni znali ni videli gde idemo. Prvo smo bili u Nišu, u tazbini, pa u Vrbovcu – podstanari više od 10 godina. Kad se setim, uh. Troje dece, pokušavaš nešto da stekneš – a već si jednom izgubio sve. Posle 10 podstanarskih godina uspeli smo da skupimo nešto novca i kupimo ovo seosko gazdinstvo. Ma samo da smo živi i zdravi, ostalo ćemo polako. Supruga se zaposlila – radi u šnajderskoj radnji. Najstariji sin i ja radimo i privatno građevinu, a cilj nam je da proširimo poljoprivrednu proizvodnju kako bismo u potpunosti mogli od nje da živimo. Kad kupimo knjige za školu, platimo račune, ono malo što ostaje ulažemo u budućnost. Poljoprivredna mehanizacija nije ni malo jeftina, ali vredi svaki dinar. U okviru projekta dobili smo frezu, prskalicu, motornu kosilicu, pumpu za vodu i to nam mnogo znači – mehanizacija skida teret sa leđa čoveka.

Sećam se osećaja

Jelena Vujisić

Smederevska Palanka

Interno raseljeno lice

Imala sam 5 i po godina kada smo napustili Prištinu. Skoro da se i ne sećam tog dela života. Moja porodica je prvo bila smeštena u Lazarevcu kod strica, a posle smo otišli kod familije u Smederevsku Palanku. Bila sam mala kada se sve to dešavalo, ali se sećam osećaja – tuge roditelja za napuštenim domom i bezbrojnih pokušaja da srede svoj život. Nedavno sam postala mama, ovu godinu pamtiću kao najispunjeniju godinu u mom životu.

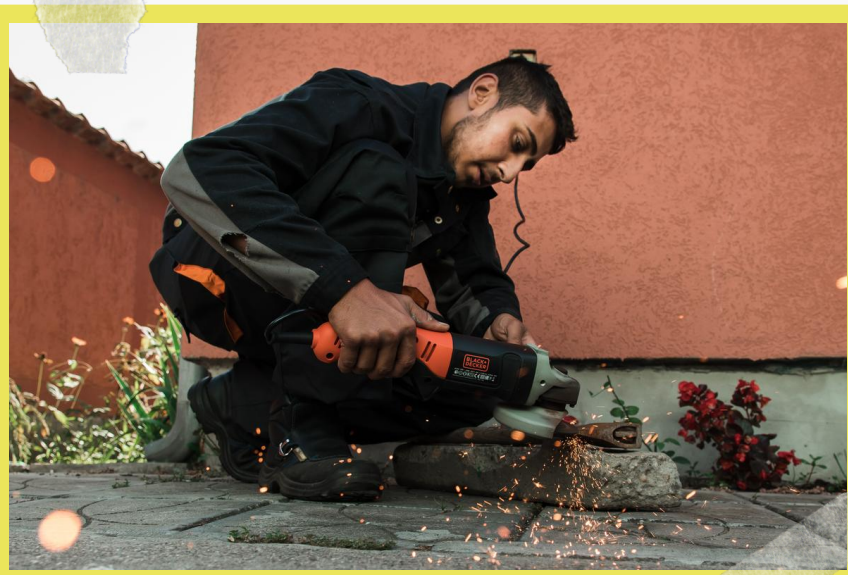
Uskoro ću početi da se bavim poslom o kom sam oduvek sanjala. Zahvaljujući ovom projektu dobila sam opremu za kozmetički salon i jedva čekam da počnem da radim. Trudiću se da uspem, jer ni jedno dete ne zaslužuje da odrasta uz osećaj neizvesnosti.

Neki drugi život

Milan Dumitraško

Kovin

Povratnik po sporazumu o readmisiji

Kad imaš 23 godine i spavaš u Crvenom Krstu u Nemačkoj, sa 15 ljudi u istoj prostoriji, život izgleda poprilično beznadežno. Otišao sam i trudio se da nađem posao. Završio obuku za zavarivača i počeo da radim u zavodu za zavarivanje. Za trenutak mi se činilo da ću uspeti u tom "belom svetu".

U belom svetu nema trenutka za predah, nema prostora za grešku. Izgubio sam pasoš, a birokratija ne zna za trud koji si uložio i sva odricanja. Bilo mi je potrebno 6 meseci dok sam uspeo da se vratim u Srbiju, i još jednom probam ispočetka. U Nemačkoj sam imao priliku da naučim zanat, a kroz ovaj projekat prošao sam obuku za pokretanje posla i dobio aparat za zavarivanje, masku i nešto alata. To mi je stvarno dalo vetar u leđa da mogu samostalno da planiram život za sebe i svoju porodicu. Oženio sam se pre tri meseca, a pošto sam imao svoju kuću u selu Gaj kod Kovina, dobio sam paket građevinskog materijala kako bih mogao da razmišljam o stvaranju uslova za proširenje porodice. Polako sređujemo kuću, kupatilo su morali majstori, a ja radim oluke. Sad kad pomislim šta sam prošao, čini mi se kao neki drugi život.

Miriše na moj Prizren

Stanoj Krstić

Smederevska Palanka

Interno raseljeno lice

Bili smo svoji na svome, naš vinograd i voćnjak oko kuće, a onda smo do ujutru morali da se spakujemo. Sećam se da smo pakovali samo mekane stvari – da što više stane. Navrat-nanos, nekako smo stigli u Lazarevac. Drugačiji vazduh, Kolubara i dim, otac je stalno sedeo iza kuće, iako nije dozvolio da vidimo, znali smo da pati za kućom. Nešto potom stric se odselio u Smederevsku Palanku, nikad ranije nismo čuli za to mesto. Odemo da ga posetimo, nekako nam toplo oko srca. Miriše na naš Prizren. Brat i ja – posadili smo i vinograd, zajedno, znamo svaki grozd i čokot, pa kad rodi zamiriše cela poljana. Postavili smo košnice za pčele, sad ih imamo 60. Kroz projekat smo dobili centrihug i mešač za prehranu pa uspevamo i tu da ostvarimo neki prihod. Predveče sednem ispred kuće, pčele doleću sa svih strana, spremaju se za počinak. Za par minuta već je tišina, utonule su u san. Samo još stražari ispred košnica se čuju, paze na košnicu. Čuvaju svoj dom.

Kroj sudbine

Radojka Nešić

Velika Plana

Interno raseljeno lice

Kad sam bila mala čuvala me je jedna baka u selu. Volela sam da gledam dok kroji, pravi porub i radi sitan vez. Gledajući je, polako učila da šijem. Imala sam 7 godina kada sam mami uzela nekoliko starih krpa i sašila baki kecelju. Presaviješ sa sve četiri strane, podvučeš i prišiješ i eto džepa na kecelji, taman za neko važno pismo ili recept. Kada sam malo porasla, moji su mi kupili prvu mašinu i na njoj sam počela, prvo da opšijam krpe, lutki da porubim haljinu, pa tako redom.

Život te za čas preokrene naglavačke – trudna sam izbegla iz Peći u Veliku Planu. Dvoje dece sam odškolovala na ovoj mojoj „devojačkoj“ mašini, a sad su i fakultet završili. Sad sam dobila mašine za šivenje na kojima mogu da radim i vez i komplikovane šavove, ma ovo sada je gospodski posao! I sina i ćeru sam naučila da šiju, sad u „koroni“ su šili maske sa mnom, delili ih narodu – preko 200 maski smo sašili! Život je kako ga ukrojiš, sa porubom ili bez – važno je da ti je taman i skorjen po tvojoj meri.

PARTNERI NA PROJEKTU

Inicijativa za razvoj i saradnju

IDC je udruženje građana posvećeno socijalnom i ekonomskom uključivanju ugroženih društvenih grupa i zaštiti njihovih ljudskih prava. Aktivnosti IDC-a orijentirane su na izgradnju kohezivnih i otpornih zajednica. IDC je svojim projektima doprineo zatvaranju dva kolektivna centra u Srbiji pružanjem trajnih stambenih rešenja. Osigurali smo preko 300 stambenih rešenja, besplatnu pravnu pomoć dobilo je 1.200 osoba, IDC je obučio i zaposlio više od 2.000 osoba. Tokom godina IDC je aktivno učestvovao u promociji koncepta socijalne ekonomije, osnivanjem socijalnih preduzeća i aktivnostima usmerenim na stvaranje povoljnog pravnog okruženja. Kroz naše projekte osnovana su dva socijalna preduzeća koja su i danas aktivna i održiva i pružaju izvor prihoda za preko 30 pojedinaca.

Za više informacija posetite www.idcserbia.org

Grad Smederevo

Grad Smederevo je administrativni centar Podunavskog okruga sa 102.288 stanovnika. Smederevo je tačka preseka dve prioritetne planirane zone intenzivnog razvoja (Sava-Dunav i Dunav-Velika Morava), a planira se da se razvije kao lučki grad i saobraćajno čvorište. Najveći broj interno raseljenih lica, 8.031 lice, živi u gradu Smederevu gde je postojao najveći kolektivni kantar ORA Sartid Radinac. Uprkos mnogim inicijativama koje su tamo preduzete, broj interno raseljenih koji žive u lošim životnim uslovima ostaje veoma visok. Istovremeno, ovaj grad, kao i region, suočava se sa rastom broja povratnika u procesu readmisije. Samo u Smederevu, tokom poslednjih 5 godina registrovano je 354 povratnika.

Za više informacija posetite www.smederevo.org.rs

Opština Smederevska Palanka

Smederevska Palanka je opština koja se nalazi u Podunavskom okrugu. Prema podacima Republičkog zavoda za statistiku, u Palanci živi 45.080 stanovnika. Grad je nekada bio uglavnom industrijski, a sa transformacijom privrede, poljoprivreda postaje sve zastupljenija u strukturi zanimanja. Prema poslednjim dostupnim podacima, na teritoriji Smederevske Palanke živi 1.087 registrovanih interno raseljenih lica. Tokom poslednjih 5 godina ukupno 57 lica registrovano je u Palanci kao povratnici, ali poverenica za izbeglice i migracije smatra da je taj broj mnogo veći s obzirom na pravnu nevidljivost, višestruki povratak u zemlje EU i nedostatak svesti o statusu povratnika.

Za više informacija posetite: www.smederevskapalanka.rs

Opština Velika Plana

Velika Plana se nalazi u Podunavskom okrugu i prema podacima Republičkog zavoda za statistiku ima ukupno 37.626 stanovnika. Autoput A1 koji vodi od Subotice prema Nišu prolazi pored ove opštine što joj daje povoljan strateški položaj. Tokom 90-ih, u zvanično nerazvijenoj opštini Velika Plana, veliki broj izbeglica i interno raseljenih lica nije mogao da se integriše zbog nepovoljne ekonomske situacije. Suočavajući se sa dugoročnom ekonomskom krizom u opštini, kako domicilno stanovništvo, tako i raseljeno, često se odlučivalo da napusti zemlju i migrira u zemlje EU, u potrazi za boljim životom. Prema dostupnim podacima, u opštini Velika Plana ima 1813 interno raseljenih lica, a tokom poslednjih 5 godina registrovan je 41 povratnik.

Za više informacija posetite www.velikaplana.rs

Opština Kovin

Kovin je opština koji se nalazi u Južnobanatskom okrugu autonomne pokrajine Vojvodine. Kovin je susedna opština Podunavskom regionu. Prema podacima Republičkog zavoda za statistiku u Kovinu živi 31.194 ljudi. Geografski položaj opštine je povoljan s obzirom da se nalazi u neposrednoj blizini razvijenih centara ekonomskog i društvenog života: Beograda 50 km, Pančeva 34 km i Smedereva 13 km udaljenosti. Prema poslednjim dostupnim podacima, u opštini Kovin žive 308 interno raseljena lica. Tokom poslednjih 5 godina registrovano je povratnika je 31.

Za više informacija posetite: www.kovin.org.rs

KADA BROJEVI POSTANU LICA

Trajna rešenja za interno raseljena lica i povratnike kroz partnerstvo

Izdavač: Inicijativa za razvoj i saradnju (IDC)

Autori: Marina Velev i Ivana Kecović

Dizajn: Sara Tešić i Ivana Kecović

Fotografije: Jovan Živković, Nikola Đurić, Ivana Kecović, Mladen Stanković i fotografije iz privatne arhive korisnika

Mesto i godina izdanja: Beograd, 2020.

**#EY
ZA TEBE**

Publikacija je kreirana uz finansijsku podršku Evropske unije. Njena sadržina je isključiva odgovornost IDC-a i partnerskih lokalnih samouprava i ne odražava nužno stavove Evropske unije.

Publikacija je nastala u okviru projekta „LSG 4 LAP - Trajna rešenja za interno raseljena lica i povratnike kroz partnerstvo" koji su realizovali IDC, Grad Smederevo i opštine Smederevska Palanka, Velika Plana i Kovin.

